

О.Є. Скирда, канд. техн. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

А.В. Гавриш, канд. техн. наук, доц. (*НУХТ, Київ*)

ПАРАДИГМА МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У законі України «Про вищу освіту» наголошується, що її основною метою є підготовка конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Вища освіта є складовою освітньої системи України. Вона спрямовує розвиток людини, в основному, від 17 до 23 років у відповідності з особистими потребами та вимогами суспільства і держави. Це період зростання людини, її соціалізації і перших кроків самостійного, «дорослого» життя в суспільстві. Тому основною місією вищої освіти є розвиток особистості через створення у неї бази накопичених людством знань і умінь та використання цих знань з метою власної адаптації в постійно змінюваному оточуючому середовищі для найкращого входження в соціальні відносини, створюючи цим основу подальшого розвитку суспільства і держави.

Існує дві протилежні точки зору на співвідношення освіти і розвитку суспільства: випереджаючий характер розвитку суспільства щодо освіти та освіти щодо розвитку суспільства.

Перша точка зору зумовлює такий зміст та механізм освіти, що детермінуються вимогами наявного стану розвитку суспільства. Зміни у суспільстві зумовлюють перетворення у всіх сферах людської діяльності, в тому числі на всіх етапах здобуття освіти. Зміни у освітньому просторі становлять причину змін у системі її менеджменту, яка здійснюється свідомою діяльністю людини. Свідомою діяльністю людини взагалі ґрунтується процесами її свідомого спрямування. Отже, використовуючи здатність людини до свідомого спрямування своєї діяльності, можна зсунути у зворотному напрямі динамічну рівновагу в системі «суспільство – освіта – парадигма менеджменту освіти». Тому важливим є визнання другої точки зору, що наголошує на такому змісті і механізмі освіти, які забезпечують її випереджаючий характер щодо розвитку суспільства. Цей підхід характеризується процесами самоорганізації людини, виникненням та ствердженням механізму її мотиваційної діяльності. Спрямування

розвитку освіти в той чи інший бік відбувається за допомогою такої форми людської діяльності, як управління.

Соціально-економічні перетворення в нашому суспільстві утверджують перехід від адміністративно-командної до демократичної системи управління, що потребує вирішення суперечностей між централізованими та децентралізованими формами управління освітою при врахуванні специфіки культури суб'єктів управлінської діяльності, особливостей та умов конкретних регіонів, навчальних закладів тощо.

Відомо, що будь-які перетворення відбуваються, обов'язково проходячи так званий «перехідний період». Нехтування особливостями та закономірностями перехідного періоду приводять до перекручування природного ходу перетворень та неадекватності сприйняття реалій. Зокрема, перехід від тоталітарної до демократичної держави характеризується, перш за все, зміною світоглядних позицій людей, які живуть і діють в цій державі. Демократичні стосунки вимагають умінь аналізувати оточуюче середовище, внутрішню ситуацію, встановлювати системні зв'язки між фактами, явищами, бачити перспективи розвитку, брати на себе відповідальність шляхом прийняття відповідних рішень тощо.

Випрацюванню таких умінь сприяє наскрізно-адаптивна система управління, яка є перехідною формою від командно-адміністративного до демократичного управління освітою.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти, в тому числі і в структурі менеджменту, виділяється три різних погляди на управління, які відповідають етапам його еволюції та, відповідно формують концептуальні засади створення парадигми:

1. Перша особа не спроможна реалізувати «цільовий процес» ані власною діяльністю, ані через добровільну організацію діяльності інших. Тому використовує силу влади шляхом примусової реалізації процесу іншими особами. При цьому сила влади тяжіє і над ним самим, і над його підлеглими (ретроспективний погляд, відповідає першій парадигмі).

2. Перша особа сама не бере участі у реалізації «цільового процесу», але організує діяльність інших на його реалізацію. Участь, кваліфікація, ефективність та інші якості підлеглих є визначальними і принциповими (сучасний погляд, відповідає другій парадигмі).

3. Перша особа шляхом власної діяльності реалізує «цільовий процес». Участь інших осіб не є принциповою і визначальною (перспективний погляд, відповідає третій парадигмі).

Таким чином, викладене вище сприяє поступовій зміні світоглядних позицій як керівників, так і виконавців, створенню мотиваційної сфери всіх учасників організації і здійснення освітнього процесу, ступневному переходу до демократичних засад управління.